

Research Paper

The legal status of cryptocurrencies in the sales contract and explaining its geopolitical dimensions

Alireza Agassi¹, Alireza Inteziri Najafabadi^{*}, Mostafa Heydari Heratmeh³

1. PhD student, Department Private Law, Naraq Branch, Islamic Azad University, Naraq, Iran.
2. Assistant Professor, Department Department of Law, Naraq Branch, Islamic Azad University, Naraq, Iran.
3. Assistant Professor, Department of Economics and Management, Naraq Branch, Islamic Azad University, Naraq, Iran.

ARTICLE INFO

PP: 227-243

Use your device to scan and
read the article online

Keywords: money,
cryptocurrency, digital,
decentralized, pseudo-
anonymous, peer-to-peer,
sale, price, price

Abstract

Due to the rapid growth of different sciences and the deep connection between the findings of human sciences, the researchers of each science should examine the findings of the sciences in terms of the works and results in their specialized science and share the results. Law science as one of the sciences. The main regulator of social relations, who, in addition to legislation and regulation of social relations, is also a supervisory pillar of the application of law in society in order to prevent chaos and disorder in the social relations of individuals, must react to social phenomena with appropriate speed. One of the new phenomena in the domestic and international economy, or rather in the field of international economic order, is the emergence of cryptocurrencies, which has overshadowed legal and economic affairs in Iran. Cryptocurrencies, since their popularity in the country, due to their different nature from common and traditional money, have raised new issues in the field of law and economics. Peer-to-peer, semi-anonymous and basic code, are they possible to be accepted as price in the contract of sale in Iranian law or not? In addition, based on another point of view, cryptocurrencies are considered as goods and it is checked whether cryptocurrencies have the ability to be determined as sold or not? And finally, based on both points of view, the possibility of cryptocurrencies being considered valuable is examined.

Citation: Aghasi, A. , Heydari Heratmeh, A. (2023). **The legal status of cryptocurrencies in the sales contract and explaining its geopolitical dimensions**. *Geography (Regional Planning)*, 13(51), 227-243.
DOI:[10.22034/jgeoq.2023.370127.3977](https://doi.org/10.22034/jgeoq.2023.370127.3977)

^{*} **Corresponding author:** Alireza Inteziri Najafabadi, **Email:** entezari.uni@gmail.com

Extended Abstract

Introduction

Money, or in its basic definition, is a tool, piece, object, or thing that humans use to exchange desires, services, goods, and needs, and in general, anything can be used as money. In ancient times, goods were usually used as money, and in many countries of the world, gold and silver were common as money. The traded goods played the role of money from the buyer's point of view. Money can have functions such as the property of exchange and storage of value, which are two of the positive functions of money. However, although according to most writers, money is the factor of economic growth and the feature of its ease of exchange creates prosperity in the economic cycle that creates development and prosperity in the society, but the main issue here is that this same money is the factor The creation of a crisis and the collapse of a developed and prosperous economy can also be considered as another feature of money that has not been discussed in any of the economic definitions, how money will cause an economic crisis. (Peter and Andrew) Shaf, translated by Hamidreza Arbab: 1400).

Methodology

Law science as one of the sciences. The main regulator of social relations, who, in addition to legislation and regulation of social relations, is also a supervisory pillar of the application of law in society in order to prevent chaos and disorder in the social relations of individuals, must react to social phenomena with appropriate speed. One of the new phenomena in the domestic and international economy, or rather in the field of international economic order, is the emergence of cryptocurrencies, which has overshadowed legal and economic affairs in Iran. Cryptocurrencies, since their popularity in the country, due to their different nature

from common and traditional money, have raised new issues in the field of law and economics.

Results and Discussion

Peer-to-peer, semi-anonymous and basic code, are they possible to be accepted as price in the contract of sale in Iranian law or not? In addition, based on another point of view, cryptocurrencies are considered as goods and it is checked whether cryptocurrencies have the ability to be determined as sold or not? And finally, based on both points of view, the possibility of cryptocurrencies being considered valuable is examined.

Conclusion

The rapid growth of science and the occurrence of new scientific and technical problems in human societies inevitably happen, and human societies cannot be passive in front of emerging sciences and emerging social phenomena, but must update different sciences simultaneously with new positions and for To prevent confusion in human relations dimensions, they should enact laws. One of the emerging issues that has affected the legal foundations of transactions are cryptocurrencies, whose position in the sales contract can be discussed in terms of the price and price (seller). Two points of view. There are major issues related to crypto-currency, some of them consider them property and some people consider them as money, however, if it is property or property, it can be included in the sale contract as the seller, and if it is money, it can be determined to It has the title of price, and according to the rulings of individual jurisprudence and governmental jurisprudence, there is no Shariah prohibition for them, and they are useful even in the fields of sanctions, lifting sanctions and preserving the lives of Muslims.

References

1. Abbasi, Javad (2016), How to buy and earn Bitcoin, digital gold coin, Challenge publication, first edition. [In Persian]
2. Abbasi, Javad (2017), Bitcoin - Business, Sales and Investment, Challenge Publishing, first edition. [In Persian]
3. Adel, Mustafa (2006), Civil Rights, Qazvin, Taha Publications. [In Persian]

4. Arithmand, Seyed Mehran (2017), Reviewing the Legal Aspects of Digital Currencies, Bertrandishan Publications, First Edition. [In Persian]
5. Bayat, Farhad and Bayat, Shirin (2017), Civil Rights, Comprehensive Description of Civil Law, Arshad Publications, 15th edition. [In Persian]
6. Center for Strategic Studies (2019), report of the cyber and strategic governance meeting of the Islamic Republic of Iran, serial number 514, report code 99-83, presidential strategic studies center. [In Persian]
7. Emami, Seyed Hasan (1998), Civil Rights, first volume, Tehran, Islamic Bookstore Publications. [In Persian]
8. Hoffman, Neil (2017), Bitcoin in plain language, translated by Mustafa Dehghan, published by Daria, first edition. [In Persian]
9. Jafari Langroudi, Mohammad Jafar (1391), Expanded on Legal Terminology, Ganj Danesh Library Publications, fifth edition. [In Persian]
10. Jafarnejad Qomi, Ainullah (2018), Introduction to blockchain technology and digital currencies, first edition, computer science. [In Persian]
11. Katouzian, Nasser (2022), Civil Law in the Current Legal Order, 62nd Edition, Mizan Publications. [In Persian]
12. Katouzian, Nasser (2006), introductory course on property and ownership civil rights, Tehran, Mizan publication. [In Persian]
13. Katouzian, Nasser (2016), Civil Laws Introductory Course, Lessons from Certain Contracts, Volume 1, 9th Edition, Ganj Danesh Publications. [In Persian]
14. Khoei, Seyyed Abulqasem (1991), Masbah al-Fiqahah fi al-Maamalat, volume 1, Beirut, Dar al-Hadi. [In Persian]
15. Khomeini, Ruhollah (2014), Tahrir al-Wasila, translated by Ayatollah Seyyed Mohammad Bejnordi and Dr. Seyed Abbas Hosseini Nik, Majd Publications. [In Persian]
16. Khomi, Saeed (2018), Bitcoin is the end of money and domination, Chalate publication, first edition. [In Persian]
17. Mir Mohammad Sadeghi, Hossein (2006), Specific criminal law, crimes against property and ownership, Tehran, Mizan publishing house. [In Persian]
18. Mirzakhani, Reza (2016), Bitcoin and the financial nature - jurisprudence of virtual money, report code 2017-20-96, Securities and Exchange Organization. [In Persian]
19. Moleh, Marijan and Hertzlfed, Ernst and Girshman, Roman (2019), Sarmehen Javid, translated by Zabih Elah Mansouri, Tau Publications, Volume 1. [In Persian]
20. Mousavi Bejnordi, Seyyed Mohammad (1996), Rule of Action, Judicial Legal Perspectives, No. 2. [In Persian]
21. Pripto (2018), Bitcoin electronic money - translated by Mehdi Khairalahi, Nesl Navandish Publications, first edition.
22. Rahbar, Mahdi and Khatibi, Munira (2016), The nature of money from the perspective of Islamic jurisprudence, two scientific-research quarterly Fiqh Makaran, year 5, number 9, spring and summer. [In Persian]
23. Sakhai, Jassim and Siddigian, Abdullah and Azimi Dekht, Seyed Alireza (2013), the condition of ownership of the transaction in the contract of sale, the first national conference on lawyering, ethics, jurisprudence and law. [In Persian]
24. Shahidi, Mehdi (2007), Civil Rights, Obligations, Tehran, Majd Publications. [In Persian]
25. Shamlou, Baqer and Khalili Paji, Aref (2019), Legal-Economic Challenges of Virtual Currencies for Political Systems in the Light of Substitution Theory - Scientific Quarterly of Political and International Approaches, Volume 12, Number 1 (Sequential 63) [In Persian]
26. Sheff, Peter and Sheff, Andrew (2022), How the Economy Grows and Collapses, Nei Publishing House, translated by Dr. Hamidreza Arbab, 11th edition. [In Persian]
27. Tabatabaei, Seyyed Mohsen (2011), Nahj al-Faqah, Qom, Javad Qayyumi Publications. [In Persian]
28. Taghizadeh, Ebrahim and Ahmad Ali, Hashemi (2012), Property and Ownership, Tehran Payam Noor University Publications. [In Persian]

29. The Central Bank of the Islamic Republic of Iran (2017), requirements and regulations in the field of

cryptocurrencies - Deputy of new technologies. [In Persian]

مقاله پژوهشی

جایگاه حقوقی رمزارزها در عقد بیع و تبیین ابعاد ژئوپلیتیک آن

علیرضا آقاسی - دانشجوی دکتری، گروه حقوق خصوصی، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران.
علیرضا انتظاری نجف آبادی* - استادیار، گروه حقوق، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران.
مصطفی حیدری هراتمه - استادیار، گروه اقتصاد و مدیریت، واحد نراق، دانشگاه آزاد اسلامی، نراق، ایران.

اطلاعات مقاله	چکیده
شماره صفحات: ۲۲۷-۲۴۳ از دستگاه خود برای اسکن و خواندن مقاله به صورت آنلاین استفاده کنید 	با توجه به رشد سریع علوم مختلف و پیوند عمیق فیمابین یافته‌های علوم انسانی، می‌بایست محققین هر علم یافته‌های علوم را از لحاظ آثار و نتایج در علم تخصصی خود بررسی نمایند و نتایج حاصله را به اشتراک بگذارند. علم حقوق به عنوان یکی از علوم اصلی تنظیم کننده روابط اجتماعی که علاوه بر قانونگذاری و تنظیم روابط اجتماعی، به عنوان رکن نظارتی اعمال قانون در اجتماع هم می‌باشد جهت جلوگیری از آشوب و بی نظمی در روابط اجتماعی افراد می‌بایست با سرعت متناسب نسبت به پدیده‌های اجتماعی واکنش نشان دهد یکی از پدیده‌های نوین در اقتصاد داخلی و بین المللی و یا به عبارت بهتر در عرصه نظم اقتصادی بین المللی، ظهور رمز ارز هاست که امور حقوقی و اقتصادی در کشور ایران را نیز تحت الشعاع قرار داده است. رمز ارزها از زمان رواج در داخل کشور با توجه به ماهیت متفاوت با پول رایج و سنتی مباحث جدیدی را در حوزه علم حقوق و اقتصاد مطرح نموده اند که در طی این تحقیق به این موضوع می‌پردازیم که رمز ارزها که یک نوع پول دیجیتال، غیرمتمرکز، هم‌تا به هم‌تا، شبه ناشناس و رمز پایه هستند امکان پذیرش به عنوان ثمن در عقد بیع در حقوق ایران را دارند یا خیر؟ ضمناً بر اساس دیدگاه دیگری، رمز ارزها به عنوان کالا تلقی گردیده اند و این موضوع بررسی می‌گردد که آیا رمز ارزها قابلیت تعیین به عنوان مبیع (مثنی) را دارند یا خیر؟ و نهایتاً بر اساس هر دو دیدگاه امکان پذیری قرار گرفتن رمز ارزها به عنوان ثمن و مثنی مورد بررسی قرار می‌گیرد.

استناد: آقاسی، علیرضا؛ انتظاری نجف آبادی، علیرضا؛ حیدری هراتمه، مصطفی. (۱۴۰۲). جایگاه حقوقی رمزارزها در عقد بیع و تبیین ابعاد ژئوپلیتیک آن. فصلنامه جغرافیا (برنامه ریزی منطقه‌ای)، ۱۳(۵۱)، صص ۲۲۷-۲۴۳.

DOI:10.22034/jgeoq.2023.370127.3977

مقدمه

پول یا در تعریف ابتدایی آن وسیله، قطعه، شی یا چیز است که انسان‌ها برای تبادل خواسته‌ها، خدمات و کالاها و نیازها استفاده می‌کنند و به‌طور کلی هر چیزی می‌تواند به‌عنوان پول مورد استفاده قرار گیرد. در زمان‌های قدیم کالاها معمولاً به‌عنوان پول مورد استفاده قرار می‌گرفتند و در بسیاری از کشورهای جهان، طلا و نقره به‌عنوان پول رایج بودند. (ویکی‌پدیا) پول در دوران پس از عصر تهاثر به وجود آمد و در زمان‌های ابتدایی صرفاً کالاهای مورد تهاثر از منظر خریدار نقش پول را ایفا می‌نمودند. پول می‌تواند کارکردهایی داشته باشد از جمله خاصیت مبادله و ذخیره‌سازی ارزش که این دو ویژگی از کارکردهای مثبت پول می‌باشد. اما اگر چه در بین حرف اکثر نویسندگان پول عامل رشد اقتصادی است و ویژگی سهولت در مبادلات آن، باعث ایجاد رونق در چرخه اقتصادی می‌شود که توسعه و رفاه مندی را در جامعه رقم می‌زند، اما مسئله اصلی اینجاست که همین پول عامل ایجاد بحران و فروپاشی همان اقتصاد توسعه‌یافته رفاه مند نیز می‌شود و این را می‌توان به‌عنوان ویژگی دیگر پول که تاکنون در هیچ یک از تعاریف اقتصادی به آن پرداخته نشده مطرح کرد چگونه پول عامل بحران اقتصادی خواهد شد. (پیتر و اندرو شف، مترجم حمیدرضا ارباب: ۱۴۰۰)

مفهوم پول در اقتصاد:

اگر بخواهیم پول رایج را با ویژگی‌های آن در علم اقتصاد تعریف نماییم پول رایج باید پنج ویژگی داشته باشد:

۱- مورد قبول عموم باشد.

۲- بادوام باشد.

۳- استفاده از آن آسان بوده و قابل تقسیم به قسمت‌های کوچک‌تر باشد.

۴- دارای ارزش ثابت باشد.

۵- تولید آن محدود باشد.

قابلیت اقبال عمومی ناشی از حاکمیت سیاسی است که یک واحد پول را جهت انجام مبادلات تعیین می‌نماید. دوام نیز در معیت ارزش ثابت معنا و مفهوم می‌یابد و سهولت در استفاده و انتقال‌پذیری از ویژگی‌های پول سنتی است که تولید آن محدود و در اختیار حاکمیت است که این محدودیت در تولید، یک محدودیت قطعی و یقینی نیست بلکه می‌تواند در برهه‌ای از زمان به نحو نامحدود تولید گردد البته اگر به دنبال یک طرح اقتصادی توجیه‌پذیر باشد.

تاریخ پیدایش پول و وجه تسمیه آن:

پولیس پولی مسی بوده است. بعضی از علمای لغت می‌گویند کلمه پولیس در آغاز در فنیقیه وضع شد و از آنجا به کشورهای دیگر سرایت کرد و کلمه فلوس که هنوز در برخی از کشورهای خاور نزدیک و خاورمیانه مصطلح هست همین پولیس است و کلمه پول که در زبان فارسی امروزی متداول است از ریشه پولوس گرفته شده است و برخلاف تصور بعضی از ریشه فولاد نیست. (ماریژان موله، رومن گیرشمن، ارنست هرتسفلد، مترجم ذبیح‌الله منصوری: ۱۳۹۹)

در جوامع اولیه و مکانیک که ساختار اجتماعی پیچیده‌ای وجود نداشت کالاها به‌عنوان پول مورد مبادله قرار می‌گرفتند به‌عنوان مثال جو در خاورمیانه و صدف در قاره آمریکا نقش پول را ایفا می‌کردند. در قرن ۱۷ تا ۱۹ با گسترش بانک‌ها در بیشتر کشورهای اروپایی استاندارد طلا مورد استفاده بود که در آن پول کاغذی دارای ارزش معین و ثابتی نسبت به طلا بود. از سال ۱۹۷۱ نیز با خروج ریچارد نیکسون از پیمان برتون وودز و لغو این پیمان، تمامی پول دنیا تبدیل به پول فیات شد.

انواع پول:

پول پیرو تعریف سنتی خود در جهان و در طول تاریخ دارای انواع بوده است که عبارت‌اند از:

پول کالایی

در این نوع از پول هر کالایی می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد کالاهای رایج مورد استفاده فلزات نایاب همانند طلا و نقره یا مس بوده ولی گاهی موادی نظیر سنگ، سیگار و غیره مورد استفاده قرار می‌گرفته‌اند.

پول بی‌پشتوانه

پول بی‌پشتوانه (پول فیات) پولی است که فاقد هرگونه ارزش ذاتی بوده و ارزش آنها تنها وابسته به حکومت است. در صورت سقوط حکومت، حاکمیت پول رایج از بین می‌رود از سال ۱۹۷۱ پول بی‌پشتوانه در کل جهان مورد استفاده قرار گرفته است.

مسکوکات

در واقع پول ضرب شده توسط حکومت در قالب سکه و اسکناس می‌باشد.

پول بانکی

پولی که در یک حساب بانکی و قابل برداشت از طریق بانک یا از طریق خودپرداز می‌باشد. این پول، غیرفیزیکی و تنها یک عدد در دفترچه حساب شخص می‌باشد. به عبارت دیگر این پول یک نوع پول دیجیتال می‌باشد

رمزارها:

ایده پول‌های دیجیتال به تحقیقات دیوید چام و استفان برنرز در سال ۱۹۸۳ بر می‌گردد. افرادی چون آدام بک تأییدیه کار در شبکه و سازوکاری برای کنترل هرزنامه‌ها را توسعه دادند تا آنکه پروتکل پول رمزگذاری شده را پیشنهاد دادند. نهایتاً در سال ۲۰۰۸ فردی به نام ساتوشی ناکاموتو (خالق بیت‌کوین) با انتشار مقاله با عنوان ((من در حال کار بر روی سیستم پول الکترونیکی جدیدی هستم که کاملاً نظیر به نظیر و بدون دخالت شخص ثالث است)) عملاً باعث عملیاتی شدن رمزارها در عرصه روابط انسانی گردید. (ریاضی مند: ۱۳۹۷)

ویژگی‌های رمزارها:

شاید یکی از شایع‌ترین و البته ابتدایی‌ترین نوع رمزارها بیت‌کوین باشد. اگر ویژگی‌های این نوع رمزارز بررسی گردد این ویژگی در اکثر رمزارها قابل مشاهده می‌باشد.

دیجیتال بودن رمزارها

رمزارها تنها به صورت کد وجود دارند و وجود فیزیکی نداشته و فقط نمادهایی برای نمایش فیزیکی آن‌ها به کار می‌رود. (عباسی، ۱۳۹۷: ۷۹)

غیرمتمرکز بودن رمزارها

یکی از ویژگی‌های مهم که از جهتی مزیت و از جهتی عیب محسوب می‌گردد غیرمتمرکز بودن رمزارهاست. رمزارها متعلق به هیچ فرد، سازمان یا کشوری نیست. به عبارت بهتر هیچ بانک یا نهاد مرکزی آن را کنترل نمی‌کند. در واقع گروهی از افراد متخصص گمنام و ناشناس از سرتاسر جهان هستند که برنامه نرم‌افزاری آن را اجرا نموده و در تلاش‌اند تا سیستم پولی رمزارها را مدیریت کنند. (عباسی، ۱۳۹۷)

همتا به همتا یا نظیر به نظیر

در واقع شما وقتی رمز ارزی را دارید و آن را به کسی می‌دهید مستقیماً به آن فرد خواهد رسید و هیچ بانک، صرافی یا واسطه‌ای وجود ندارد. (عباسی، ۱۳۹۷)

شبه ناشناس

درحالی‌که تمامی تراکنش‌های رمز ارزی را می‌توان در دفتر کلی به نام زنجیره‌بلوکی مشاهده کرد اما نام ارسال‌کننده و دریافت‌کننده مشخص نیست و اعداد و ارقام صرفاً بیانگر هویت گردانندگان این بازار جهانی هستند. حتی افراد با نام مستعار و یا بی‌نام می‌توانند به فعالیت رمزارزی بپردازند. (عباسی، ۱۳۹۷)

رمز پایه

قدرت رمزارزها به‌عنوان پول دیجیتال، در کدهایش نهفته است به‌نحوی‌که هیچ‌کسی حق دسترسی بدون اجازه به رمزارزها را ندارد. (عباسی، ۱۳۹۷)

این ویژگی یکی از مهم‌ترین ویژگی‌های رمزارزهاست که از یک‌جهت حسن و از یک‌جهت عیب محسوب می‌گردد. زیرا این حسن را دارد که هیچ‌کس به‌غیر از شخص دارنده اطلاعات رمزارزها نمی‌تواند به آنها دسترسی پیدا کند و این ایراد هم وجود دارد که در صورت فقدان اطلاعات رمزارزها تحت هیچ شرایطی قابل بازیابی نیستند و حتی مالک آنها هم از بازیابی آنها محروم می‌ماند.

تعریف مال در فقه و حقوق:

با عنایت به آنچه در تعریف و ویژگی‌های رمزارزها گفته شد، می‌خواهیم بررسی کنیم که رمزارزها ویژگی‌های لازم فقهی و حقوقی را دارند که مال تلقی گردند؟

ویژگی‌های مال بود بودن اشیاء

مالک کلمه‌ای عربی است و در لغت آنچه تملک پذیرد را گویند در ابتدا به طلا و نقره مال می‌گفتند و سپس به هر چیز عینی ذخیره‌شدنی و تملک پذیر مال می‌گفتند. (ریاضی مند، ۱۳۹۷)

عرب‌ها شتر را مال می‌خواندند زیرا دارایی را بر آن می‌نهادند. (تقی‌زاده و هاشمی، ۱۳۹۱)

به‌طور کلی باید توجه داشت که مال دارای مفهوم نسبی است و بر حسب زمان و مکان مفهوم آن متغیر خواهد بود، چه‌بسا چیزی در یک‌زمان یا مکان معین و بر اساس یک فرهنگ خاص، مال به‌حساب آید، ولی در زمان و مکان یا فرهنگ دیگری آن را مال ندانند، در قانون مدنی تعریفی از مال ارائه نشده بلکه مصادیق آن ذکر شده است. (ریاضی مند، ۱۳۹۷)

از نظر حقوقی به چیزی مال گفته می‌شود که دارای دو شرط اساسی باشد اول اینکه مفید باشد و نیازی را برآورد، خواه آن نیاز مادی باشد یا معنوی و دوم قابلیت اختصاص یافتن به شخص یا ملت معین را داشته باشد. (کاتوزیان، ۱۳۸۶)

عموماً در تعریف مال می‌گویند مال چیزی است که ارزش دادوستد دارد و در برابر آن پول یا مال دیگری داده می‌شود و از نظر اقتصادی ارزش مبادله را داشته باشد. (امامی، ۱۳۷۷)

در اصطلاح حقوقی هر چیزی که انسان می‌تواند از آن استفاده کند و قابل تملک هم باشد مال است. (عدل، ۱۳۸۵)

با نگاهی به تعاریف ارائه شده از سوی حقوق‌دانان علی‌الخصوص نظر به اینکه مال مفهومی نسبی است و بستگی به زمان و مکان خاص دارد می‌توان رمزارزها را امروزه در عرصه جهانی در بعد مکانی و در قرن حاضر به‌عنوان زمان خاص بررسی نمود زیرا رمزارزها در حال حاضر مفید هستند و نیازهای انسان‌ها را برآورده می‌کنند و قابلیت اختصاص یافتن به شخص را دارند و حتی اختصاص به ملت معین پیدا می‌کنند البته اختصاص پیدا کردن به ملت معین مفهومی است دوگانه که در بحث رمزارزها این مفهوم و ماهیت دوگانه بروز می‌کند به‌عنوان مثال اگر این اختصاص یافتن صرفاً به‌منظور تعلق گرفتن باشد شاید بتوان گفت که

پس از تولید و انتشار می‌تواند در اختیار یک ملت معین قرار گیرد ولیکن از بعد دیگر، این مسئله قابل طرح است که اگر بخواهیم خاستگاه آن را قابل اختصاص به یک ملت بدانیم اساساً امری محال می‌باشد زیرا غیرمتمرکز بودن رمزارزها این معنا و مفهوم را ایجاب می‌نماید که اساساً از هیچ نهاد یا مرجعی قابل نظارت نباشد فلذا از این جهت قابلیت اختصاص به یک ملت را ندارد. امروزه این درک جهانی وجود دارد که رمزارزها قابلیت دادوستد را دارند و در برابر آن پول یا مال دیگری داده می‌شود و مورد استفاده انسان‌هاست و قابل تملک هم می‌باشد.

نکته قابل تأمل و جالب اینکه رمزارزها هم قابلیت تملیک و هم قابلیت تملک را دارند. بدو اگر مفهوم تملیک و تملک را بیان نماییم به شرح موضوع کمک شایانی می‌کند. تملیک کردن به این معناست که کسی را صاحب چیزی به بنمایند و تملک یعنی خود را صاحب چیزی بنماییم. در تملیک می‌توان به موجب عقود مختلف رمزارزها را به مالکیت کسی در آوریم. اما در بحث تملک، سیستم امتیازدهی دیجیتالی برای کسب کوین‌های رایگان وجود دارد.

وبسایت‌های مختلفی وجود دارد که در مقابل اقدامات خاص و مشخص شده‌ای به کاربران خود ساتوشی رایگان پاداش می‌دهند. (عباسی، ۱۳۹۷: ۴۳)

معدن کاوی برای رمزارزها، آنچه امروزه تحت عنوان ماینینگ مطرح گردیده است که اگر فردی بتواند در معدن کاوی رمزارزی را استخراج کند در واقع آن را تملک کرده و چیزی را به مالکیت خود درآورده است. اما باید ویژگی‌های مال بودن اشیاء را نیز بررسی کنیم و با تعاریف فوق‌الذکر تطبیق دهیم.

دارای ارزش اقتصادی باشند:

برخی حقوق دانان معتقدند که مال چیزی است که دارای ارزش اقتصادی باشد، باید دانست مالیت مفهوم مطلق نیست، بلکه مفهومی نسبی است و با شرایط و اوضاع خاص سنجیده می‌شود. (شهیدی، ۱۳۸۷: ۵۰)

تعدادی از حقوق دانان در تعریف مال معتقدند که مال آن چیزی است که پرداخت پول یا یک کالایی با ارزش دیگر در مقابل آن، هم از نظر عرف و هم از نظر شرع جایز شناخته می‌شود. (میرمحمد صادقی، ۱۳۸۸: ۲۸۸)

با توجه به مطالب فوق رمزارزها دارای ارزش اقتصادی هستند و اولین ویژگی مال را دارند.

داشتن منافع حلال:

آیت‌الله خویی بیان می‌نماید که نزد شرع، مالیت هر چیزی این بسته به وجود منافع حلال در آن است و هرگاه منافع مالی حلال نباشد مثل شراب و خوک، پس مال نیست. (خوئی، ۱۴۱۲، ۲: ۳۰۲)

مسلماً رمزارزها می‌توانند دارای منافع حلال و حرام باشند اما نحوه به کارگیری آنها می‌تواند این موضوع را برای ما تشریح نماید.

برآوردن نیازها:

مبنای برخی فقها در مالیت اشیاء توجه به مطلوبیت آن نزد مردم است هر آن چیزی که نزد مردم مطلوب و مرغوب باشد به گونه‌ای که نیازهای مردم را برآورده کند و در زندگی مردم دخیل باشد، مال به حساب می‌آید. (بجنوردی، ۱۳۸۹، ۲: ۲۹)

امروزه مطلوبیت رمزارزها بین عامه مردم بسیار قابل توجه است حتی در برخی فروشگاه‌های داخلی، صرفاً ثمن کالاهای لوکس از طریق رمزارزها پرداخت می‌گردد.

پرداخت پول در برابر آن:

یکی از ویژگی‌های مال بودن این است که پول در مقابل آن پرداخت شود در خصوص ارزهای دیجیتالی در سایت‌های اینترنتی برابری نرخ دلار با رمزارزها اعلام و بر همین اساس مبادلات رمز ارزی در حال انجام است فلذا در مقابل رمزارزها پول پرداخت می‌شود.

مبنای عرف و عقلا:

امام خمینی (ره) در تعریف مال می‌فرماید مال چیزی است که متقاضی داشته باشد و عقلاء بدان میل و رغبت کنند بنابراین اگر چیزی چنان فراوان شود که هرگاه اراده شود بدون هیچ زحمتی بتوان آن را به دست آورد آن را مال نمی‌گویند مانند آب رودخانه، ریگ صحرا، نور خورشید و هوا برای تنفس. (طباطبایی، ۱۳۷۹، ۳:۳۲۵)

با اوصاف پنج‌گانه‌ای که برای مال بودن اشیا بیان کردیم به نظر می‌رسد رمزارزها کاملاً با این اوصاف مطابقت دارند و می‌توان آنها را مال محسوب نمود.

بلاک چین چیست:

به زبان ساده مثل صفحه گسترده اسپریت شیت گوگل عمل می‌کند که ممکن است به طور منظم از آن استفاده کنید و افراد می‌توانند در آن بنویسند و شما می‌توانید تمام تغییرات انجام شده توسط کاربران را دنبال کنید که مجوز ویرایش آنها را دارند. ممکن است صفحه گسترده را به‌عنوان یک ابزار مهم تلقی کنید که داده‌های شما را ذخیره می‌کند و به طور منظم قابل به‌روزرسانی است. (جعفرنژاد قمی، ۱۳۹۸:۹)

نکته مهم اینکه فواید استفاده از آن‌ها بسیار زیاد هستند که هم از لحاظ حقوقی و هم از لحاظ کیفی قابلیت قابل‌بحث هستند که طرح آنها در این مقاله نمی‌گنجد.

فواید استفاده از بلاک‌چین عبارت است از کاهش ریسک واسطه‌ها، تراکنش‌های کارآمدتر، کاربران توانمند، امنیت داده و قابلیت اطمینان، یکپارچگی فرایندها و نهایتاً این اکوسیستم ساده. (جعفرنژادقمی، ۱۳۹۸:۳۴، ۳۵)

پایبندی به قوانین:

انسان در طول تاریخ همیشه از چیزهای ناشناخته مانند بیگانگان، غول‌ها، قضات و مسئولان مالیاتی هراس داشته و به‌گونه‌ای سعی داشته آنها را کنترل کند. بیت‌کوین یکی از شایع‌ترین رمزارزها هم از این امر مستثنا نبوده است. این کنترل تا سطح مشخصی انجام می‌شود. (عباسی، ۱۳۹۶)

رمزارزها با توجه به نوآوری در فناوری پایه هنوز ابعاد ناشناخته‌ای دارند و به همین جهت دولت‌ها رویکردهای متفاوتی در قبال آنها اخذ نموده‌اند.

نقاط ضعف رمزارزها:

اگر چه نقاط قوت رمزارزها را مطرح کردیم اما نقاط ضعفی هم وجود دارد که عبارت‌اند از:

عدم آگاهی و شناخت:

یکی از نقاط ضعف بسیار مهم در حوزه رمزارزها، عدم آگاهی و شناخت رمزارزهاست اگرچه بسیاری از مردم نام بیت‌کوین را شنیده‌اند، اما لزوماً اطلاعی از اینکه جنبش بیت‌کوین چیست و ارزهای رمز - پایه چگونه کار می‌کنند ندارند. (دهقان، ۱۳۹۷)

اینکه در بیشتر مواقع اسم رمزارز بیت‌کوین استفاده می‌گردد ناشی از شیوع و رواج بیشتر آن است اما بیت‌کوین موضوعیتی در بحث ما ندارد.

ریسک و بی‌ثباتی:

پول وارد چرخه‌هایی می‌شود که از ابتدا ارزش بیشتری پیدا می‌کند و سپس بی‌ارزش می‌شود. همه سهم‌ها و سرمایه‌گذاری‌ها در نوسان هستند هیچ‌کدام از آنها به طور کامل در یک‌روند صعودی یا نزولی نیستند. (دهقان، ۱۳۹۷: ۷۱)

رمزارها نیز از این صعود و نزول در امان نیستند و نباید این سیر صعودی و نزولی آنها را از موجبات بی‌ارزش شدن آنها دانست و البته این صعود و نزول در رمزارها چون بیشتر اتفاق می‌افتد، باعث شده که به‌عنوان یکی از نقاط ضعف آنها مطرح گردد.

در حال توسعه بودن رمزارها:

فناوری بلاک‌چین هنوز دوران طفولیت خود را می‌گذراند و شبکه‌های رمز ارزی هنوز در حال توسعه هستند. (دهقان، ۱۳۹۷) با توجه به اینکه هنوز رمزارها به نحو کامل خلق نشده‌اند این روند تکامل تدریجی به‌عنوان یکی از نقاط ضعف آنها تلقی می‌گردد.

مصرف زیاد انرژی:

برای خلق رمزارها انرژی زیادی مصرف می‌گردد و تخمین‌ها نشان می‌دهد که تا سال ۲۰۲۰ به‌عنوان مثال خلق بیت‌کوین به‌اندازه کل کشور دانمارک انرژی مصرف خواهد کرد. (دهقان، ۱۳۹۷) این تخمین در سال‌های گذشته برای سال ۲۰۲۰ میلادی بوده و مسلماً در حال حاضر انرژی بیشتری برای خلق آنها نیاز است.

گزارش نشست حکمرانی سایبری و راهبرد جمهوری اسلامی ایران:

پس از اینکه ماهیت حقوقی و تا حدودی اقتصادی رمزارها مطرح گردید می‌بایست به توجه دولت جمهوری اسلامی ایران به این حوزه ورود کنیم و ببینیم دولت برای برخورد با این پدیده چه راهکارهایی را پیش رو گرفته است. در مردادماه ۱۳۹۹ مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست‌جمهوری گزارشی تحت عنوان گزارش نشست حکمرانی سایبری و راهبرد جمهوری اسلامی ایران را ارائه نموده است. در مقدمه این سند راهبردی قید گردیده است انقلاب دیجیتال با پیشرفت‌های بی‌سابقه‌ای در فناوری همراه بوده است که نحوه زندگی، کار و تعامل افراد و گروه‌های مختلف جامعه را تغییر داده است. برای افزایش تأثیرات مثبت و فراگیر چنین فناوری‌هایی و درعین‌حال کاهش یا حذف نتایج منفی این فناوری به اصول، پروتکل‌ها قوانین و سیاست‌های جدید نیاز داریم.

با تدقیق در این سند به این نکته مهم دست می‌یابیم که دولت در پی تطبیق کشور و قوانین با موضوعات حادث شده عصر حاضر می‌باشد که نکته بسیار مهمی تلقی می‌گردد زیرا این سند بر اساس درک عمیق پدیده‌های اجتماعی نوین تنظیم گردیده است.

شاید بتوان این سند راهبردی را به‌عنوان یکی از الزامات در حوزه قانون‌گذاری برای تحولات جدید اجتماعی و اقتصادی مدنظر قرار دهیم زیرا در این سند به این نکته توجه گردیده است که در مقابل تحولات جدید بهترین موضع ورود در عرصه آنها و قانونمند کردن هرچه بیشتر آنها می‌باشد.

در بند ۲-۶ این گزارش تأثیر بلاک‌چین بر فناوری مالی مورد بررسی قرار گرفته است و بیان گردیده یکی از این فناوری‌های نوین، فناوری زنجیره بلوک (بلاک‌چین) است، این فناوری با بهره‌گیری از الگوی دفتر کل (پایگاه داده) توزیع شده انتقال‌داری را در سطح جهان در کسری از ثانیه با کمترین کارمزد و به‌صورت شفاف ممکن می‌سازد. در فضای فناوری زنجیره بلوک و اینترنت، پارادایم‌های تعاملات مالی بین‌المللی تغییر چشمگیری داشته است. یکی از این تغییرها رویکرد تمرکز زدایی است، در واقع این تغییر مبنایی برای سیاست خود کنترلی و خود تنظیمی خواهد بود. بیت‌کوین اولین و جدی‌ترین تهدید است که باعث تغییرات انقلابی در مبادلات مالی بین‌المللی شده است و در آینده شکل‌گیری پیمان‌های پولی مبتنی بر بلاک‌چین خواهیم بود که منجر به زیر سوال رفتن سلطه دلار خواهد شد.

نکته بسیار مهم در تحولات رمزارزی پایان‌بخش پول و سلطه خواهد بود که می‌تواند باعث ضعف تحریم‌های اقتصادی ناعادلانه در عرصه بین‌المللی گردد و به طریقی این تحریم‌ها را از کار بیندازد.

مهندس سعید خمی در کتابی با عنوان بیت‌کوین پایان پول و سلطه در فصل هفتم عنوان بسیار زیبایی را تحت عنوان اقتصاد دفاعی و استفاده از رمزارزها جهت دورزدن تحریم‌ها به کار گرفته است و ویژگی‌های رمزارزها جهت دورزدن تحریم‌ها را بیان نموده است.

انتشار غیرمتمرکز رمزارزها:

مبادلات رمزارزها و فارغ از مسائل دیپلماتیک انجام می‌گردد. (خمی، ۱۳۹۸)
اینکه هیچ نهاد متمرکزی خلق و انتشار و گردش رمزارزها را رصد نمی‌کند و صرفاً کاربران به خلق و انتشار و رواج رمزارزها می‌پردازند یکی از ویژگی‌های مهم رمزارزهاست که تحت هیچ شرایطی قدرت‌های جهان‌خوار نمی‌توانند به تحریم و ممانعت از استفاده آنها بپردازند.

ناشناس بودن معامله‌کنندگان رمزارزها:

یکی از شاخصه‌های رمزارزها پنهان بودن هویت ارسال‌کنندگان و دریافت‌کنندگان رمزارزهاست. (خمی، ۱۳۹۸)
رمزارزها و فعالیت در حوزه آنها می‌تواند از طریق هویت‌های مجازی و غیرواقعی انجام شود و دیگر محدودیت‌های موجود در بانک‌های سنتی مورد تحریم کارساز نیستند.

الزامات و ضوابط حوزه رمزارزها:

بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۹۷ در قالب یک سند به الزامات و ضوابط حوزه رمزارزها پرداخته است که در حوزه رمزارزها می‌توان به‌عنوان یکی از قوانین ابتدایی مورد استفاده قرار گیرد هرچند که بهتر است مجلس شورای اسلامی به‌عنوان تنها مرجع رسمی قانون‌گذاری در کشور به وضع قوانین در این حوزه بپردازد زیرا هم جنبه‌های حقوقی و فقهی و هم جنبه‌های کیفری آن در قالب قانون به اجرا گذاشته شود.
در این سند بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران تأکید دارد که گسترش استفاده از رمزارزها تأثیرات بالقوه‌ای بر سیاست‌های پولی و ارزی کشور خواهد داشت و همراه ایجاد فرصت‌های جدید، تهدیدهایی را متوجه عموم مردم و سازمان‌های استفاده‌کننده از آن خواهد داشت و نهایتاً بانک مرکزی به عموم مردم یادآور شده است که در زمان خرید و فروش و نگهداری و یا معامله رمزارزها از تمامی مخاطرات آنها آگاهی کامل یافته و به هشدارهای بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران توجه نمایند.

بررسی فقهی رمزارزها:

با توجه به اینکه جایگاه رمزارزها در عقد بیع باید بررسی گردد زیرا مبانی حقوقی عقد بیع جایگاه فقه غیرقابل تردید می‌باشد.
رمزارزها از منظر فقه فردی و فقه حکومتی دارای ابعاد متفاوتی هستند سطح فقه شخصی به مسائل نگاه شخصی دارد و سطح فقه حکومتی با نگاه کلان و سیستماتیک به موضوعات و نهادها می‌پردازد.
از منظر فردی این سؤال مطرح است که اگر فردی از خرید و فروش رمزارزها سودی کسب کند سود حاصله حلال یا حرام است؟ و از منظر فقه حکومتی باید بررسی گردد رواج رمزارزها چه تحولاتی در نظام اقتصاد اسلامی خواهد داشت. (میرزاخانی، ۱۳۹۶)

رمزارزها از منظر فقه حکومتی:

ابتدا قواعد مرتبط با فقه حکومتی را بررسی می‌کنیم:

قاعده لاضرر:

یکی از موارد بسیار مهم در فقه حکومتی قاعده نفی ضرر یا لاضرر می باشد. هرچند ممکن است گفته شود از آنجاکه ورود بی رویه ارزهای دیجیتال بدون نظارت حاکمیت، به عنوان سیاست گذاران انحصاری سیاست پولی، ممکن است موجب تضییع حقوق آحاد جامعه و ثروت های ملی شود به استناد قاعده لاضرر می توان تولید و جریان این پول ها را در اقتصاد واقعی نادرست دانست. با این وجود از آنجاکه یکی از وظایف دولت، حمایت و محافظت از اموال آحاد مردم است، اگر تعداد افرادی که از این گونه ارزها استفاده می کنند و از دیدگاه فقه فردی منعی در خصوص آن بیان نشده، پس می توان گفت عدم حمایت دولت از این ارزها در مواردی می تواند موجب ورود ضرر به مالکیت افراد شود که این مهم مخالف قاعده لاضرر است. (ریاضی مند، ۱۳۹۷: ۱۰۸ و ۱۰۷)

با این توصیف قاعده لاضرر دارای کاربردی دوگانه است که می توان رواج آنها و حمایت دولت بر اساس این قاعده توجیه کرد.

قاعده احترام:

بر اساس قاعده احترام و حرمت تضییع اموال مسلمین، لازم است تا حکومت اسلامی به اموال مسلمانان و از جمله اموالی که از نوع رمزارزها هستند، احترام گذاشته و در اتخاذ تصمیم ها و سیاست ها که موجب نقصان و تضییع اموال آنان شود خودداری نماید. (ریاضی مند، ۱۳۹۷: ۱۰۹ و ۱۱۰)

قاعده حفظ نظام:

در مقام تراحم با برخی محرمات، این موجب حفظ نظام است که مقدم و پیش تر است و در اینجا و با تراحم موجود، حرام از فعلیت ساقط می گردد. (ریاضی مند، ۱۳۹۷: ۱۱۱)

با توجه به این قاعده، مصلحت اقتضا دارد حکومت اسلامی به منظور سامان رسیدن تولید و جریان این شکل از پول، سیاست های اقتصادی لازم را اتخاذ نموده و از باتکلیفی و معلق بودن سرمایه گذاران و یا کسانی که قصد ورود به این عرصه را دارند ممانعت نماید.

رمزارزها از منظر فقه شخصی یا فردی:

در این ارتباط نیز مباحثی تحت عنوان فعالیت مشروع در زمینه کسب، خصوصی بودن رمزارزها، الکترونیکی بودن آنها و نهایتاً ورود آنها به دنیای واقعی مطرح است.

چنانچه رمزارزها به واسطه اعتبار خالق آن ایجاد شوند و منشأ تولید آن فعالیت یا مالی با منفعت حلال باشد، مادامی که این قرارداد مورد احترام کاربران آن باشد مورد احترام شارع نیز خواهد بود. (ریاضی مند، ۱۳۹۷)

اگر متعاملین به عنوان طرفین قرارداد، مقررات مربوطه از جمله قواعد عمومی قراردادها را رعایت کنند شارع نیز به تأیید آنها می پردازد. (ریاضی مند، ۱۳۹۷)

تعریف عقد بیع و ارکان آن:

طبق ماده ۳۳۸ قانون مدنی، تملیک عین به عوض معلوم در تعریف عقد بیع بیان گردیده است. آنچه مسلم است این است که در عقد بیع بایع، مشتری، ثمن، مبیع یا مثنی به عنوان چهار رکن اساسی قابل طرح و بررسی هستند لیکن آنچه در این مقاله مورد بررسی قرار می گیرد و صرفاً دو رکن ثمن و مثنی می باشد و علت آن نیز طرح و بررسی دو دیدگاه عمده در بحث رمزارزهاست زیرا:

گروهی از محققین رمزارزها را به عنوان یک کالا در نظر می گیرند و گروهی دیگر از آنها تحت عنوان ارز که پول خارجی تلقی می گردد یاد می کنند.

اقتصاددانان و کارشناسان امور مالی سال‌هاست با یکدیگر بحث می‌کنند که آیا رمزارزها یک دارایی است یا یک ارز. از لحاظ ارزش‌گذاری بیت‌کوین، این مسئله زیاد مهم نیست. اهمیتی ندارد چگونه مردم از بیت‌کوین استفاده می‌کنند، مهم است که چرا مردم آن را انتخاب می‌کنند. (میرزاخانی، ۱۳۹۶: ۲۸)

همان‌گونه که در سند منتشره از سوی بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران در ابتدای متن به مصوبه شورای پول و اعتبار استناد نموده است می‌توان از آن به‌عنوان یکی از مصوبات کاربردی در این حوزه یاد کرد و مفاد آن را در این تحقیق در باب عقد بیع تحلیل نمود.

رمزارز طبق تعریف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران:

رمزارز یک نوع دارایی مالی است که بر بستری دیجیتال، غیرمتمرکز و شفاف به نام زنجیره بلوک موجودیت می‌یابد این دارایی در شرایطی کارکرد پولی به خود می‌گیرد. (بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، ۱۳۹۷: ۵)

جالب است که بعضی کشورها صرفاً رمزارزها را دارایی تلقی می‌نمایند و بعضی از کشورها آن را به‌عنوان پول شناسایی نموده‌اند ولیکن در سند بانک مرکزی هر دو کارکرد برای رمزارزها در نظر گرفته شده است اما از نحوه بیان مشخص است که دیدگاه اصلی، دارایی تلقی‌شدن رمزارزها است یعنی اصل بر این است که رمزارزها دارایی و مال هستند و بعضی اوقات کارکرد پول را انجام می‌دهند به هر جهت در این تحقیق به بررسی هر دو بعد دارایی و پول بودن رمزارزها می‌پردازیم.

رمزارزها در جایگاه مبیع یا مثن:

در واقع در این بحث رمزارزها به‌عنوان مال، دارایی ارزیابی می‌گردد.

بیع، عقدی است، لازم، تملیکی، معوض، اصولاً رضایی و مبیع در آن عین است، نه منفعت یا حق. (بیات، بیات، ۱۳۹۷)

واژه عین در این ماده برای تمیزدادن بیع از عقد اجاره است و در مقابل منفعت قرار می‌گیرد بنابراین نظر واژه عین محدود به اشیاء مادی و ملموس نیست و تنها دال بر این مطلب است که منفعت نمی‌تواند مبیع باشد در مقابل، به اعتقاد برخی، عین، مالی است که معمولاً وجود مادی و محسوس دارد و به طور مستقل مورد معامله قرار می‌گیرد درحالی‌که منفعت، ثمره تدریجی از عین دیگر است و همین بهره‌برداری تدریجی از عین دیگر، ضابطه تفکیک این دو مفهوم است. (کاتوزیان، ۱۳۸۵)

همان‌گونه که در تشریح ویژگی‌های رمزارزها مطرح کردیم رمزارزها اساساً ماهیتی مجازی (غیرملموس) و غیرعینی و یا به عبارت بهتر دیجیتالی دارند که صرفاً با یک نماد یا شناسه تصویری شناسایی می‌گردند. فلذا به نظر می‌رسد با تعریف مندرج در ماده ۳۳۸ قانون مدنی رمزارزها نتوانند به‌عنوان مبیع تعیین گردند.

دکتر کاتوزیان با تشریح واژه عین بیان می‌نماید که انتقال حق، نظیر انتقال سرقفلی، حق اختراع، حق خیار و تحجیر را از تعریف عقد بیع خارج می‌کند و این قراردادها را تابع قواعد عمومی معاملات (ماده ۱۰ قانون مدنی) می‌دانند. (کاتوزیان، ۱۳۸۵)

اینکه کالا مالیت داشته باشد، مال چه وجود خارجی داشته باشد یا کلی فی‌الذمه باشد و یا هر چه. پس بنا بر احتیاط جایز نیست منفعت را مانند منفعت خانه یا حیوان و یا عمل یک انسان مانند خیاطی و یا قسمتی از حقوق را بفروشد. هرچند که جایز بودن آن در حقوق قوی‌تر به نظر می‌رسد و خالی از قوت نیست. (موسوی بجنوردی، حسینی نیک، ۱۳۹۲: ۶۱)

ماده ۳۴۸ قانون مدنی اشعار داشته است ((بیع چیزی که خریدوفروش آن قانوناً ممنوع است یا چیزی که مالیت و یا منفعت عقلایی ندارد و یا چیزی که بایع قدرت بر تسلیم آن ندارد باطل است، مگر این که مشتری خود قادر بر تسلیم باشد))

این ماده در مبحث سوم از فصل اول از باب سوم قانون مدنی و در بیان شرایط مبیع وضع گردیده است:

۱- لزوم مالیت

۲- منفعت عقلایی

۳- قابلیت خریدوفروش

۴- قدرت بر تسلیم (کاتوزیان، ۱۴۰۰)

با توجه به شرایط مبیع بیع رمزارزها را ارزیابی می‌نماییم:

لزوم مالیات رمزارزها:

اینکه مبیع مالیت داشته باشد یعنی اینکه ارزش داشته باشد و برای آن پول پرداخت گردد البته صرفاً نمی‌توان گفت که در صورتی مالیت دارد که در ازای آن پول پرداخت گردد زیرا ممکن است در ازای آن مال یا اموال دیگری نیز پرداخت گردد. مالیت داشتن مفهومی نسبی است که در شرایط مختلف و نسبت به افراد گوناگون در اوضاع و احوال چهره عوض می‌کند. برای تحقق مال عناصر مختلفی ذکر شده است از میان این عناصر و ارکان دو عنصر قابلیت اختصاص یافتن و قابلیت انتفاع نقش اصلی دارند. (سخایی، صدیقیان، عظیمی دخت، ۱۳۹۳)

همان‌گونه که بیان گردید رمزارزها دو ویژگی را به نحو کامل دارند زیرا زمانی که رمزارز به فرد دیگری به‌عنوان مبیع فروخته می‌شود از کیف پول الکترونیکی فروشنده به کیف پول الکترونیکی خریدار منتقل می‌گردد. پس اختصاص یافتن در مرحله اول، زمانی که فرد با مشخصات ثبت نامی که یا واقعی و یا مجازی و یا حتی غیرواقعی می‌باشد مالک یک نوع از رمزارزها می‌شود و وقتی خریداری کرد در کیف پول به آن شخص اختصاص می‌یابد.

قابلیت انتفاع نیز بدین نحو است که امروزه بسیاری از خدمات و کالاهای بین‌المللی و حتی داخلی از طریق رمزارزها مورد معامله قرار می‌گیرند و در فرض ما هر نوع رمزارزی می‌تواند تبدیل به رمزارز دیگر و یا دلار و یا انتقال به حساب بازارهای مالی (مانند فارکس) شود.

منفعت عقلایی رمزارزها:

زمانی که یک نوع از رمزارزها به‌عنوان مبیع قرار می‌گیرد معادل ارزی آن پرداخت می‌گردد و همان‌گونه که بیان نمودیم رمزارزها همانند سایر پول‌ها سیر صعودی و گاهی نزولی به خود می‌گیرد اما همین میزان که خرید آنها می‌تواند باعث افزایش سرمایه شخص یا اشخاصی گردد، دلالت بر منفعت عقلایی می‌نماید.

اگر مبنای اعتبار منفعت عقلایی را همه مردم موردنظر قرار دهیم شاید نتوان منفعت عقلایی را توجیه کرد زیرا یکی از ایرادات رمزارزها این بود که چون فناوری روز هستند هنوز همه مردم به رواج فراگیر آنها عادت نکرده‌اند لیکن باید پذیرفت که امروزه اکثر مردم در سطح جهان با این پدیده آشنا و در حال معاملات آنها می‌باشند و قسمت عمده آن هم این است که رمزارزها بیشتر به‌عنوان مال و دارایی (مبیع) یا مثن خرید و فروش می‌شوند.

قابلیت خرید و فروش رمزارزها:

با بررسی قوانین موجود دو نکته قابل بحث است:

اولاً قانون جامعی در حوزه رمزارزها از سوی مراجع ذی‌صلاح قانونی وجود ندارد. ثانیاً اگر از باب موضوعات فقهی به قضیه بنگریم اصل اباحه مجوزی برای قابلیت خرید و فروش رمزارزها می‌باشد و دقیقاً معادل اصل براءت است که خرید و فروش آنها معنی ندارد.

قدرت بر تسلیم و قدرت بر تسلیم رمزارزها:

در قانون مدنی قدرت بر تسلیم مبیع یکی از شروط مبیع تلقی گردیده است البته اگر فروشنده نتواند مبلغی را تسلیم کند لیکن مشتری قادر بر تسلیم باشد باز هم بیع صحیح خواهد بود.

آنچه مسلم است این است که رمزارزها توسط فروشنده قابل تسلیم می‌باشد اما اگر بیع آنها انجام شود ولیکن فروشنده آن را به کیف پول الکترونیکی خریدار واریز نماید و یا به حساب فارکس و امثال آن واریز نکند، مشتری خود قادر بر تسلیم نخواهد بود زیرا شرط آن داشتن کدهای مالکیتی است که منحصر به فرد است و یکی از موارد امنیتی سیستم رمزارزها همین خاصیت ویژه آنهاست.

رمزارزها در جایگاه ثمن:

ثمن معامله در لغت به معنای بها و نرخ است و در حقوق منظور همان پولی است که بابت فروش مال به دست می‌آوریم. عوض در عقد بیع را ثمن می‌گویند. از نظر ما فرق ثمن با مبیع آن است که ثمن معیار سنجش ارزش مالی مال طرف مقابل (بایع) است خواه این معیار، پول باشد خواه کالا. (جعفری لنگرودی، ۱۳۹۱: ۱۵۰۱)

رمزارزها بیشتر در معنای اصطلاحی پول به کار می‌روند و کاربردی که امروزه برای آنها شایع می‌باشد همان کاربرد پول می‌باشد فرد می‌تواند از طریق رمزارزها، قیمت کالا، خدمات و... را پرداخت نماید.

به‌طور کلی دو نظریه مهم در اقتصاد درباره ماهیت پول قابل بررسی است نخست نظریه فلزگرا / متالیزم یا نظریه پول کالایی و دوم نظریه فرمان گرا / چارتالیزم که در آن پول بدون پشتوانه دولتی یا پول امری دولتی، بدون ارتباط با هیچ کالایی صرفاً برای تصفیه تعهدات دولتی، ایجاد و منتشر می‌شود. (شاملو، خلیلی پاجی، ۱۳۹۹: ۱۳۲)

با توجه به این دو نظریه در دیدگاه اول پول از یک ارزش ذاتی برخوردار است و محصول بازار تلقی می‌شود. در مقابل، پول در دیدگاه فرمان گرا / چارتالیزم محصول اراده دولت است و اعتبار خود را نیز از نظام سیاسی حاکم می‌گیرد. براین اساس، پول از ذاتی ارزشمند برخوردار نیست و تنها به‌صورت حکمی و دستوری با ارزش تلقی می‌شود. (رهبر، خطیبی، ۱۳۹۶)

رمزارزها بر بستر اینترنت و در دنیای مجازی توسط کاربران خلق، منتشر و مورد استفاده قرار می‌گیرند فلذا نه ذاتاً ارزشمند هستند و پشتوانه کالایی دارند و نه حکم یا دستوری به آنها اعتبار می‌دهد در واقع کاربران هستند که تا زمانی که به داده‌ها احترام می‌گذارند و در همان بستر به تولید و انتشار و استفاده از آنها می‌پردازند اعتبار آنها را ایجاد و استمرار می‌بخشند. فلذا با عنایت به ویژگی‌هایی که ما مطرح کردیم در قالب عقد بیع نیز رمزارزها می‌توانند به‌عنوان ثمن و مورد استفاده قرار گیرند.

نتیجه‌گیری

رشد سریع علوم و حدوث مسائل علمی و فنی جدید در جوامع انسانی اجباراً اتفاق می‌افتد و جوامع انسانی نمی‌توانند در مقابل علوم حادث و پدیده‌های اجتماعی نوظهور حالت انفعالی داشته باشند بلکه می‌بایست علوم مختلف را هم‌زمان با مواضع جدید بروز رسانی نمایند و برای جلوگیری از آشفته‌گی ابعاد روابط انسانی به وضع قوانین بپردازند یکی از موضوعات نوظهور که مبانی حقوقی معاملات را تحت تأثیر قرار داده است، رمزارزها هستند که جایگاه آن در عقد بیع در موقعیت ثمن و مثن (مبیع) می‌تواند مورد بحث قرار گیرد. دو دیدگاه عمده در ارتباط با رمزارز وجود دارد که عده‌ای آنها را مال و دارایی می‌دانند و عده‌ای آنها را پول می‌دانند به‌هرحال اگر مال یا دارایی باشد می‌تواند در عقد بیع به‌عنوان مبیع قرار گیرد و اگر پول باشد قابلیت تعیین به‌عنوان ثمن را دارد و با توجه به احکام فقه فردی و فقه حکومتی ممنوعیت شرعی نیز برای آنها وجود ندارد و حتی در زمینه‌های تحریم رفع تحریم و حفظ حیات مسلمین کاربردی شایان دارند.

منابع

۱. امامی، سید حسن (۱۳۷۷)، حقوق مدنی، جلد اول، تهران، انتشارات کتاب فروشی اسلامیه.
۲. بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۷)، الزامات و ضوابط حوزه رمزارزها - معاونت فناوری‌های نوین.
۳. بیات، فرهاد و بیات، شیرین (۱۳۹۷)، حقوق مدنی، شرح جامع قانون مدنی، انتشارات ارشد، چاپ ۱۵.
۴. پریپتو (۱۳۹۸)، پول الکترونیکی بیت‌کوین - مترجم مهدی خیرالهی، انتشارات نسل نواندیش، چاپ اول.
۵. تقی زاده، ابراهیم و احمد علی، هاشمی (۱۳۹۱)، اموال و مالکیت، انتشارات دانشگاه پیام نور تهران.
۶. جعفرنژاد قمی، عین الله (۱۳۹۸)، آشنایی با فناوری بلاک‌چین و ارزهای دیجیتال، چاپ اول، علوم رایانه.
۷. جعفری لنگرودی، محمد جعفر (۱۳۹۱)، مبسوط در ترمینولوژی حقوق، انتشارات کتابخانه گنج دانش، چاپ پنجم.
۸. خویی، سید ابوالقاسم (۱۴۱۲)، مصباح الفقاهه فی المعاملات، جلد ۱، بیروت، دارالهادی.
۹. خمینی، روح اله (۱۳۹۲)، تحریرالوسیله، مترجمین آیت اله سید محمد بنجوردی و دکتر سید عباس حسینی نیک، انتشارات مجد.
۱۰. خمی، سعید (۱۳۹۸)، بیت‌کوین پایان پول و سلطه، نشر چالش، چاپ اول.

۱۱. رهبر، مهدی و خطیبی، منیره (۱۳۹۶)، ماهیت پول از منظر فقه اسلام، دو فصلنامه علمی - پژوهشی فقه مقارن، سال پنجم، شماره ۹، بهار و تابستان.
۱۲. ریاضی مند، سید مهران (۱۳۹۷)، بررسی ابعاد حقوقی ارزشهای دیجیتال، انتشارات برتراندیشان، چاپ اول.
۱۳. سخایی، جاسم و صدیقیان، عبدالله و عظیمی دخت، سیدعلیرضا (۱۳۹۳)، شرط مالیت داشتن مورد معامله در عقد بیع، اولین همایش ملی وکالت، اخلاق، فقه و حقوق، میبد.
۱۴. شاملو، باقر و خلیلی پاجی، عارف (۱۳۹۹)، چالش‌های حقوقی - اقتصادی ارزشهای مجازی برای نظام‌های سیاسی در پرتو نظریه جایگزینی - فصلنامه علمی رهیافت‌های سیاسی و بین‌المللی، دوره ۱۲، شماره ۱ (پیاپی ۶۳).
۱۵. شهیدی، مهدی (۱۳۸۷)، حقوق مدنی، تعهدات، تهران، انتشارات مجد.
۱۶. شف، پتر و شف، اندرو (۱۴۰۰)، چگونگی رشد و فروپاشی اقتصاد، نشر نی، مترجم دکتر حمیدرضا ارباب، چاپ ۱۱.
۱۷. طباطبایی، سیدمحسن (۱۳۷۹)، نهج الفقاهه، قم، انتشارات جواد قیومی.
۱۸. عباسی، جواد (۱۳۹۷)، بیت‌کوبین - کسب، فروش و سرمایه‌گذاری، نشر چالش، چاپ اول.
۱۹. عباسی، جواد (۱۳۹۶)، نحوه خرید و کسب درآمد بیت‌کوبین سکۀ طلای دیجیتال، نشر چالش، چاپ اول.
۲۰. عدل، مصطفی (۱۳۸۵)، حقوق مدنی، قزوین، انتشارات طه.
۲۱. کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۶)، دوره مقدماتی حقوق مدنی اموال و مالکیت، تهران، نشر میزان.
۲۲. کاتوزیان، ناصر (۱۳۸۵)، دوره مقدماتی حقوق مدنی، درس‌هایی از عقود معین، جلد اول، چاپ نهم، انتشارات گنج دانش.
۲۳. کاتوزیان، ناصر (۱۴۰۰)، قانون مدنی در نظم حقوقی کنونی، چاپ شصت و دوم، انتشارات میزان.
۲۴. موله، ماریژان و هرتسلفد، ارنست و گیرشمن، رومن (۱۳۹۹)، سرزمین جاوید، مترجم ذبیح اله منصوری، انتشارات تاو، جلد اول.
۲۵. میرمحمد صادقی، حسین (۱۳۸۶)، حقوق کیفری اختصاصی، جرایم علیه اموال و مالکیت، تهران، نشر میزان.
۲۶. مرکز بررسی‌های استراتژیک (۱۳۹۹)، گزارش نشست حکمرانی سایبری و راهبردی جمهوری اسلامی ایران، شماره مسلسل ۵۱۴، کد گزارش ۸۳-۹۹، مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست‌جمهوری.
۲۷. میرزاخانی، رضا (۱۳۹۶)، بیت‌کوبین و ماهیت مالی - فقهی پول مجازی، کد گزارش ۹۶-۲۰-۲۰۱۷، سازمان بورس و اوراق بهادار.
۲۸. موسوی بجنوردی، سیدمحمد (۱۳۷۵)، قاعده اقدام، دیدگاه‌های حقوقی قضایی، شماره ۲.
۲۹. هافمن، نیل (۱۳۹۷)، بیت‌کوبین به زبان ساده، مترجم مصطفی دهقان، ناشر داریا، چاپ اول.